Dovolj za vse: trajnostno upravljanje z viri skupnosti

Afriška filozofija Ubuntu[1] – "sem, ker smo" – uči, da je posameznikova blaginja neločljivo povezana z blaginjo celotne skupnosti. Ta globok občutek medsebojne povezanosti in solidarnosti predstavlja idealno izhodišče za koncept "Dovolj za vse", saj ta prav tako izpostavlja, da si celovite blaginje ne moremo zagotoviti kot posamezniki, temveč le, če se povežemo kot skupnost in si za skupno dobro prizadevamo skupaj. Nevladne organizacije ta koncept razvijajo že dobrih 10 let.

Moč participacije: kako trajnostno upravljati z lokalnimi viri?

9. septembra 2026 sta nevladni okoljski organizaciji Focus in Umanotera v okviru koncepta "Dovolj za vse" izvedli že 11. nacionalno konferenco o trajnostnem upravljanju z viri skupnosti z naslovom *Moč participacije: kako trajnostno upravljati z lokalnimi viri?*.[2] Predavatelji in predavateljice iz Slovenije in tujine so, podobno kot že na prejšnjih desetih konferencah, prek primerov iz prakse pokazali, kako lahko na različne načine vključimo lokalno prebivalstvo v trajnostne projekte. Opozorili so na izzive in pasti ter izpostavili uspešne projekte (dobre prakse), ki jim velja slediti, vse v navezavi na **ključne vire skupnosti**.











Slike s konferenc o trajnostnem upravljanju z viri skupnosti: posredovanje aktualnega znanja o okoljskih izzivih in skupnostnem upravljanju, spoznavanje primerov dobrih praks iz Slovenije in Evrope, sodelovanje udeležencev v razpravah in moderiranih dialogih (skupinsko delo), izmenjave in mreženje se nadaljujejo med odmori, ob podnebju in okolju prijaznejših prigrizkih: močna nacionalna skupnost soustvarja koncept »Dovolj za vse« (viri: https://www.facebook.com/Dovoljzavse/photos, arhiv Focus).

[1] 2. nadaljevanje Integralne serije II: **Integralno zeleno pot začenjamo z ukoreninjenem v naravi in skupnosti** (povezava).
[2] Konferenco sta Umanotera in Focus organizirala v okviru projekta LIFE IP CARE4CLIMATE (LIFE17 IPC/SI/000007), ki je integralni projekt, sofinanciran s sredstvi evropskega programa LIFE, sredstvi Sklada za podnebne spremembe in sredstvi partnerjev projekta, poteka pa v obdobju 2019 – 2027. (več o projektu na: https://www.samo1planet.si/)

Koncept **"Dovolj za vse"**[3], za katerim stojita okoljski organizaciji Focus in Umanotera (ideja pa je bila v izhodišču leta 2016 oblikovana v sodelovanju z IPoP – Inštitutom za politike prostora in PIC – Pravnim centrom za varstvo človekovih pravic in okolja), v središče postavlja ljudi in trajnostno upravljanje z viri skupnosti. Njegovo bistvo je v tem, da se posamezniki v lokalnih skupnostih povežejo ter na vzdržen način skupaj kot skupnost upravljajo z viri v svojem okolju, kot so voda, gozd, rodovitna tla in obnovljivi viri energije. Tak pristop skupnostim omogoča suvereno zagotavljanje lastne blaginje, krepi solidarnost in zmanjšuje tveganja, ki jih prinašajo podnebne spremembe ter privatizacija strateških skupnih dobrin.

Pri trajnostnem upravljanju z življenjskimi viri je ključna skrb za ljudi in okolje. Slednjo lahko zagotavljamo z vključujočimi modeli, ki temeljijo na soupravljanju in usklajevanju interesov ter krepijo občutek odgovornosti, pripadnosti in družbeno povezanost prebivalstva. Lokalne skupnosti imajo pravico, da si zagotavljajo blaginjo z viri v svojem okolju. Imajo pa tudi dolžnost, da to počnejo s spoštovanjem, na vzdržen način in da skrbijo za ohranjanje virov v trajno skupno dobro.

Lokalne skupnosti so najbolj naraven skrbnik in varuh ohranjanja količine in kakovosti življenjskih virov v svojem okolju. Pomembno je, da posamezniki in posameznice v skupnostih skupaj razmišljajo o tem, kaj želijo proizvajati, zakaj in kako, katere vire imajo v lokalnem okolju, katere so najbolj obetavne razvojne priložnosti, ki iz njih izhajajo, in kako z njimi upravljati, da jih bo tudi v prihodnosti dovolj za vse.

Ključna področja, za katera moramo stopiti skupaj in ki zagotavljajo blaginjo v lokalni skupnosti, so: **trajnostno urejanje prostora**, **samooskrba s hrano**, **energetska učinkovitost in oskrba z energijo iz lokalnih obnovljivih virov** ter **lokalno krožno gospodarstvo** in **trajnostna potrošnja**.



Pomemben vidik je tudi **turizem**, ki se v tak način upravljanja s skupnim lahko lepo vklopi in združuje vsa omenjena področja.

Platforma dovoljzavse.si: pregledno zbrane skupnostne prakse, od katerih se lahko učimo

Bolj kot nasveti pa učijo zgledi. In v Sloveniji imamo mnogo primerov skupnosti, ki so upravljanje z viri v svojem okolju vzele v svoje roke. Temeljni del **spletne platforme dovoljzavse.si** je zato **zemljevid dobrih praks** (slika spodaj), ki ponujajo obilico navdiha za povezovanje in delovanje v smeri koristi za celotno skupnost, ne le za posameznike. Več kot 100 dobrih praks je že vpisanih na zemljevid – od različnih zadrug, knjižnic reči do iniciativ, kot so štafeta semen, skupnostni vrtovi in centri mobilnosti. Zemljevid Dovolj za vse ni namenjen le informiranju, temveč tudi povezovanju akterjev in medsebojnemu prenosu izkušenj z izvajanjem konkretnih projektov. Vsaka praksa, ki je objavljena na zemljevidu, poleg kratkega opisa vsebuje tudi kontakte nosilca oziroma nosilcev dobre prakse in spletne povezave na mesta z dodatnimi informacijami. To zainteresiranim omogoča vzpostavitev stika z izvajalci prakse in izmenjavo informacij o praksi. S tem namenom so na zemljevidu ohranjene tudi nekatere dobre prakse, ki niso več aktivne – Menjalni krog Zasavje, alternativna veleblagovnica Smetka, skupnostni vrt Onkraj gradbišča… Kljub temu, da se je njihova zgodba končala, so pobudniki-pionirji pridobili zelo dragocene izkušnje, ki so jih večinoma pripravljeni deliti in ki so lahko zelo v pomoč pobudnikom podobnih skupnostnih projektov. Neuspehi so pri skupnostnih projektih žal pogosti, saj z inovativnimi rešitvami orjejo ledino in kot prvi naslavljajo izzive na tovrsten način. Tudi zato se v večini primerov skupnostni projekti v praksi uresničujejo zelo počasi. Usposabljanja koordinatorjev skupnostnih projektov, ki so v zadnjih letih potekala v programu za podporo Dovolj za vse, so pokazala, da si pobudniki želijo strokovne podpore, zelo pa so zanje dobrodošle tudi informacije in nasveti iz prve roke.

[3] Spletna stran https://dovoljzavse.si/.



Spletna platforma Dovolj za vse poleg zemljevida dobrih praks obsega tudi **video knjižnico**[4], v kateri so zbrane video predstavitve dobrih praks in predavanja z nacionalnih konferenc Dovolj za vse. Med **gradivi** pa je mogoče najti temeljno delo ***Vodnik po skupnostnem upravljanju z življenjskimi viri*** in več tematskih priročnikov za izvedbo projektov[5]: skupnostno daljinsko ogrevanje z lesno biomaso, trajnostni učni poligon na prostem, skupnostna sončna elektrarna, ureditev skupnostnega prostora in vrta, vzpostavitev zadružnega razpršenega hotela ter izvajanje spremljane poti v šolo. Med pomembnimi deli je tudi študija o družbenih, gospodarskih in okoljskih koristih skupnostnih praks, ki vsebuje ugotovitve analize koristi pobud, ki jih vodijo skupnosti ter 19 primerov tujih in domačih praks na šestih področjih ukrepanja, iz katerih ugotovitve izhajajo.[6]



Slika desno: Naslovnica ***Vodnika po skupnostnem upravljanju z življenjskimi viri***

Od soočanja s podnebnimi izzivi do trajnostnega razvoja

Koncept Dovolj za vse sporoča, da imamo v Sloveniji veliko razlogov za optimizem, saj nas obdaja obilica obnovljivih virov. Skupnosti so lahko del rešitve za prehod v nizkoogljično družbo. Imajo svoje naravne vire, delujočo infrastrukturo in institucije ter nenazadnje fantastične ljudi. Za lažje prve korake pa jim je prosto dostopno tudi znanje, združeno na spletni platformi dovoljzavse.si. In to znanje in potenciali niso samo viri za

[4] Dostopna prek: https://dovoljzavse.si/video-knjiznica/.
[5] Dostopno prek: https://dovoljzavse.si/gradiva/.
[6] ***"Podnebne pobude, ki jih vodijo skupnosti"***.

zeleni prehod, ampak za celosten trajnostni razvoj. Koncept Dovolj za vse izpostavlja, da skupnostno vodene pobude pomenijo dobro za vse v skupnosti, za okolje in lokalno gospodarstvo.

Katere pa so družbene, gospodarske in okoljske koristi skupnostnih praks? V študiji ***"Podnebne pobude, ki jih vodijo skupnosti"*** so prikazane na podlagi 19 dobrih praks iz tujine in Slovenije – energetskih zadrug, souporabe avtomobilov, Repair Cafeja, plavajoče soseska, šolske ulice… Gre za prakse, ki so zrasle po načelu "od spodaj navzgor" z veliko vključenostjo prebivalcev in drugih deležnikov v lokalnem okolju. Na prvi pogled lahko deluje, da le malo vplivajo na neposredno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, toda v praksi gradijo pomembno družbeno infrastrukturo za učinkovito spopadanje s podnebnimi spremembami in odpornost nanje.

Cilj študije in celotne platforme Dovolj za vse je motiviranje lokalnih skupnosti v Sloveniji, da stopijo skupaj, se zavzamejo za podnebne pobude v svojih okoljih in naredijo nekaj več za boljšo prihodnost. Gradnja kolektivne ustvarjalnosti in zmogljivosti za hitro in konstruktivno sodelovanje bo ključnega pomena za prihodnje spopadanje z vse večjimi podnebnimi izzivi. In za krepitev odpornosti nanje, kar je v prvi vrsti lokalni izziv.

Zadružni model in energetske skupnosti

V času podnebnih, okoljskih in družbenih izzivov postajajo vse pomembnejši modeli, ki temeljijo na sodelovanju, demokratičnem upravljanju in dolgoročni odgovornosti do skupnosti. Okoljski organizaciji Focus in Umanotera, ki vodita platformo Dovolj za vse, izpostavljata **zadružni model** kot način sodelovanja, ki krepi lokalne skupnosti in njihovo odpornost, prispeva pa lahko k reševanju številnih izzivov, od prehranske varnosti do energetskega prehoda.

V Sloveniji imajo zadruge več kot 150-letno zgodovino. Danes jih deluje skoraj 400 – največ je kmetijskih in gozdarskih, ki imajo tudi najdaljšo tradicijo, zagon pa v zadnjih letih dobivajo energetske zadruge. Zadnje je značilno, da vključujejo ljudi v proizvodnjo lastne energije in zmanjšujejo odvisnost od fosilnih goriv. Člani energetskih zadrug sodelujejo pri odločanju in sooblikujejo energetsko prihodnost svojih skupnosti, ob tem pa prihodki, ustvarjeni z energijo, ostajajo v skupnosti in podpirajo lokalne projekte.



Slika: Sončna šola Hrastnik – zadružna skupnostna samooskrbna sončna elektrarna, Energetska zadruga Zeleni Hrastnik (foto: Timotej Vrtnik/arhiv Focus).

Med dobrimi praksami na področju trajnostne rabe energije je na zemljevidu Dovolj za vse denimo **Energetska zadruga Zeleni Hrastnik**, ena redkih zadrug v Slovenij, med ustanovitelji katere je tudi občina (slika zgoraj). V zadnjih dveh letih je ta zadruga v Hrastniku vzpostavila dve skupnostni sončni elektrarni – na šoli in zdravstvenem domu – in poleg javnih zavodov ter lokalnega gospodarstva nanju priključila tudi 22

gospodinjstev. Skupaj z Občino Hrastnik in Focusom je v okviru programa podpore občin Dovolj za vse razvila tudi model javno-skupnostnega partnerstva, ki služi kot zgled drugim občinam in je že navdihnil nastanek še ene dobre prakse z zemljevida Dovolj za vse: energetske zadruge **Sončni Ig**.

Hrastniška in iška energetska zadruga sta dva primera slovenskih energetskih skupnosti, ki **postavljajo odločitve o energetiki v roke ljudi**. Da je tudi na energetskem področju mogoča drugačna pot, pa dokazujejo še drugi skupnostni energetski projekti z zemljevida Dovolj za vse: v vasici Luči samooskrbna energetska skupnost zagotavlja energijo 54 ljudem v zasebnih gospodinjstvih, na strehah dveh blokov na Jesenicah in v Ljubljani pa so sosedje postavili sončno elektrarno, kar jim prinaša prihranke na položnicah in prihranek več ton ogljikovega dioksida.

Prek skupnostnih energetskih projektov, kot so vzpostavitev samooskrbne skupnostne sončne elektrarne, skupnostno daljinsko ogrevanje z lesno biomaso, skupna postavitev toplotne črpalke, sosedska prenova stanovanjskega bloka… lahko posamezniki, združeni v skupnosti, na področju energije prevzamemo aktivno vlogo. Gre za odlično priložnost tudi za tiste, ki za individualne rešitve nimajo pogojev, kot so primerna streha in zadostna osončenost ali zmogljivost omrežja za postavitev lastne sončne elektrarne itd.

A kako začeti? Vprašanje finančnih sredstev je zelo pomembno pri tovrstnih projektih. Mnoge iskanje denarja odvrne od načrtovanja, toda sredstva za izvedbo skupnostnih projektov, ki temeljijo na obnovljivih virih energije, so v času spodbujanja zelenega prehoda velikokrat na dosegu. In praviloma so za skupnostne projekte predvidene višje podpore. Na platformi Dovolj za vse med gradivi visi tudi pregled možnosti financiranja[7], vključno z nasveti in primeri dobrih praks iz Slovenije in tujine, do konca leta pa se mu bo pridružil še (posodobljen) priročnik za izvedbo projekta skupnostne samooskrbe z električno energijo iz obnovljivih virov energije.

Skupnostne prakse za samooskrbo s hrano

Svetovna veriga oskrbe s hrano je vir skoraj tretjine vseh od človeka povzročenih emisij toplogrednih plinov in je drugo največje gonilo podnebnih sprememb, takoj za proizvodnjo energije. Poleg tega največ prispeva k izgubi biotske raznovrstnosti, onesnaženju vode in tal ter krčenju gozdov. To ustvarja začaran krog, saj podnebne spremembe in poslabšanje stanja okolja vse bolj ogrožajo kmetijsko pridelavo in zmanjšujejo varnost oskrbe s hrano.

V dveh nadaljevanjih Integralne serije II smo že predstavili dve skupnostni praksi samooskrbe s hrano, ki sta predstavljeni na platformi dovoljzavse.si:

- partnersko biodinamično ekološko kmetijo **Zlate misli** kot eno od dobrih praks **lokalne oskrbe z ekološko hrano** (7. nadaljevanje)[8] in
- izmenjevalnico semen starih avtohtonih sort – **Štafeto semen Ekoci** Ekološke civilne iniciative kot dobro prakso pod naslovom **»Izposodi semena, zamenjaj sadike, vzgoji rastline in deli pridelke«** (9. nadaljevanje)[9].



Slika zgoraj : Znak pobude Štafeta semen

Slika levo: Znak biodinamične kmetije Zlate misli

Zanesljiva oskrba s hrano lastne pridelave ter samooskrba s semenskim materialom sta osnovna postulata suverenosti in neodvisnosti vsake skupnosti. Pridelava, predelava, transport, embalaža, skladiščenje in prodaja

[7] https://dovoljzavse.si/wp-content/uploads/2025/07/prirocnikdzv-energ-projekti-final.pdf.
[8] Biodinamično kmetijstvo tudi v Sloveniji (povezava tukaj).
[9] Ekološko kmetijstvo kot najustreznejši odgovor na lokalne in globalne izzive (povezava tukaj).

hrane pa s sabo prinašajo pomembne in večplastne vplive na okolje in družbo: na zdravje ljudi, kakovost voda in tal ter na biotsko in habitatno raznovrstnost, podnebne spremembe, družbeno kohezijo in oskrbo skupnosti z energijo (kmetijstvo in gozdarstvo sta tudi vir obnovljivih energentov). Način pridelave hrane je ključni dejavnik prilagojenosti skupnosti na podnebne spremembe, kmetijstvo je nosilec razvoja podeželskih območij, podoba podeželske krajine pa je del turistične ponudbe. Podeželske skupnosti, male kmetije in družinske kmetije so zelo pomembne za prehod na trajnostni prehranski sistem, ki bo prinesel ogromne okoljske in ekonomske koristi.

Okoljski organizaciji Focus in Umanotera sta do sedaj na platformi dovoljzavse.si predstavili 31 dobrih praks samooskrbe s hrano. Med njimi je kar nekaj skupnostnih vrtov, ki so veliko več od ljubiteljskega pridelovanja hrane za lastne potrebe. Njihova bistvena značilnost je, da jih uporabniki urejajo skupaj, da se samoorganizirajo in dogovarjajo med seboj.





Sliki: Študentski skupnostni vrt v Rožni dolini (foto: XOD Agency/arhiv Focus – zgoraj; Fb Študentski skupnostni vrtovi – levo).

Lep primer, kako lahko iz majhne pobude zraste skupnost, je študentski skupnostni vrt v Rožni dolini, ki bo v kratkem predstavljen tudi skozi video na Youtube kanalu Dovolj za vse in Facebook profilu Dovolj za vse (sliki zgoraj). Nastal je na pobudo študentov, ki so v študijskem letu 2015/2016 bivali v tamkajšnjem študentskem naselju in so dobili zeleno luč od uprave Študentskega doma Ljubljana, da lahko začnejo na prazni zeleni površini med pralnico in študentskim domom 12 v praksi preizkušati svoje znanje o gojenju rastlin. Kmalu je vrt postal več kot samo prostor za obdelovanje zemlje in že desetletje se prenaša iz generacije v generacijo, bolj in manj uspešno. Zlasti plodni sta bili zadnji dve leti, v katerih so študentje uredili nove gredice in zasadili zelenjavo, zelišča, jagodičevje in uredili celo micelij za gobe. Postavili so podest, uredili poti, organizirali pa so tudi več skupnostnih dogodkov – od piknikov, delavnice o gobah do lončarske delavnice in kina prostem. Delo na vrtu poteka v obliki delovnih akcij, o katerih se dogovorijo sproti, po sprotnem dogovoru si razdelijo tudi pridelek. Morebitne viške podarijo. Skrbijo tudi za skupnostni sadovnjak, ki ga je za enim izmed študentskih domov v naselju uredila ena izmed prvih generacij študentov vrtičkarjev.

Skupnostno vrtnarjenje skozi povezovanje različnih družbenih skupin lahko pomembno prispeva k družbeni povezanosti in dobremu počutju v lokalnem okolju. Na ravni posameznikov gre za pridelavo lastne zdrave hrane, preživljanje prostega časa, rekreacijo v stiku z naravo, družbeno povezovanje in tudi za samouresničevanje. Na ravni ožje skupnosti gre za povezovanje članov te skupnosti, za druženje in preko tega tudi za opolnomočenje, za prevzemanje soodgovornosti za urejanje prostora in drugih skupnih zadev, za artikulacijo skupnega glasu, pa tudi za varovanje zelenih površin v neposrednem življenjskem okolju in medgeneracijsko učenje. Na ravni širše skupnosti pa gre za večjo urejenost okolja in bolj vzdrževane zelene površine, za promocijo samooskrbe in ekološko pridelane hrane ter tudi za zgled skupnostnega urejanja prostora od spodaj navzgor v okviru vzdržnega razvoja mesta. (vir Priročnik za vzpostavitev skupnostnega vrta)

Avtorji: Focus, društvo za sonaraven razvoj in
Umanotera, slovenska fundacija za trajnostni razvoj